

Saker anlagt mot Norge for Menneskeretti

Er norsk praksis i barnevernssaker i samsvar med Den Europeiske Menneskerettighetskonvensjonen?

Den Europeiske Menneskerettighetsdomstolen (EMD) vil tydeligvis gå grundig gjennom dette spørsmålet idet den i den siste tiden har besluttet å se nærmere på hele ni norske barnevernssaker. Disse sakene har vært gjennom det norske rettssystem der foreldre har tapt mot barnevernet. I september i år avsa EMD dom i en av sakene hvor Norge ble dømt for brudd på konvensjonen. Norge er også frifunnet i et par av sakene. Fem avgjørelser står for tur. I denne artikkelen vil vi se nærmere på temaet og et par av sakene.

Bakgrunn

Menneskerettighetenes oppgave er å sette grenser for hva statsmakter kan gjøre overfor sine borgere. Behov for forpliktende avtaler mellom landene om ivaretagelse av menneskerettighetene var særlig tydelig etter andre verdenskrigs brutale brudd på sentrale menneskerettigheter. Derfor fikk man blant annet den Europeiske Menneskerettighetskonvensjonen (EMK) som ble inngått mellom medlemmer av Europarådet i 1950. Domstolen ble opprettet i 1959. Konvensjonen ble inkorporert i norsk lov ved menneskerettsloven i 1999 som gir den forrang fremfor annen norsk lovgivning. Den norske grunnloven har også i senere tid fått eksplisitt regulering av vern om menneskerettighetene.

EMD er et internasjonalt klageorgan. Privatpersoner som mener de er utsatt for brudd på EMK, kan klage staten inn for domstolen. Først må man ha prøvd sin sak gjennom rettsinstansene i det nasjonale rettssystemet.

EMD har en dommer fra hvert av Europarådets medlemsland. Dette er uavhengige dommere som ikke representerer sitt hjemlands syn. Domstolen er

den høyeste instans for innbyggerne i de land domstolen dekker. Domstolen overprøver og kan således dømme i strid med det resultat norske domstoler, herunder Høyesterett, kommer til.

I Norge har vi, som et ledd i vår konvensjonsforpliktelse, et nasjonalt, offentlig uavhengig organ: «Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter». Organet skal fremme og beskytte menneskerettighetene i Norge. Institusjonen jobber med et bredt spekter av menneskerettigheter, og overvåker om norske myndigheters praksis er i samsvar med menneskerettighetene slik at Norge kan ivareta sitt ansvar best mulig.

Retten til familieliv – EMK artikkel 8

I barnevernssakene hvor Norge er innklaget for menneskerettighetsbrudd, er det anført at staten har opptrådt i strid med konvensjonens artikkel 8. Artikkel 8 verner retten til privat- og familieliv. Inngrep fra det offentlige kan bare skje dersom det er hjemmel i lov og når det følger et legitimt formål, samt er nødvendig i et demokratisk samfunn. Her stilles det krav om forholdsmessighet mellom inngrepet og nødvendigheten av dette. Det stilles også krav til saksbehandlingen.

Det kan virke som den internasjonale domstolen foretar en mer intens prøvning av inngrep som avskjærer alle familieband, som samværsrestriksjoner og saker om adopsjon. Av praksis i domstolen fremgår at artikkel 8 også kan verne andre enn de biologiske bånd, blant annet fosterforeldre som også har krav på vern av sitt privatliv og familieliv.

Sak «Jansen mot Norge» – september 2018

Saken gjaldt spørsmålet om det å helt

nekte foreldrene til et barn samvær etter en omsorgsovertagelse i dette konkrete tilfellet innebar et brudd på retten til privatliv og familieliv iht konvensjonen.

Resultat: EMD konstaterte enstemmig at det forelå en krenkelse av artikkel 8 og retten til familieliv.

Bakgrunn: Klager på 19 år bodde hjemme hos sine foreldre da hennes barn A ble født. Klagerens foreldre tilhører romfolket. Kort tid etter ble klager og A kastet ut av klagerens far og flyttet inn på et familiesenter. De flyttet deretter noe frem og tilbake mellom hjem og familiesenteret. Mens klageren bodde på familiesenteret knivstakk klagerens far et nabopar som han anklaget for å ha hjulpet klager med å flytte dit. Klager skal også ha vært utsatt for vold fra sin far og vært vitne til vold i familien, også etter at barnet var født. Klagers far ble ansett for å ha stor makt og innflytelse over klager. Barnevernstjenesten traff vedtak om akutt plassering og flyttet barnet til et beredskapshjem på hemmelig adresse fordi det ble ansett å foreligge stor bortføringsfare. Det ble ansett som overveiende sannsynlig at jenta ville bli gjort utilgjengelig for barnevernstjenesten når familien fikk vite om at det var fremmet sak om omsorgsovertakelse. Foreldrene fikk ett samvær á en time per uke under tilsyn. Beredskapsmor opplevde etter et samvær å bli forfulgt av en bil som viste seg å tilhøre klagers familie. I fylkesnemndas vedtak om omsorgsovertakelse ble barnet plassert i fosterhjem på sperret adresse, og foreldrene ble gitt fire årlige samvær á en time under tilsyn. Foreldrene godtok omsorgsovertakelsen, men anla søksmål for tingretten knyttet til samværsspørsmålet. Tingretten besluttet at foreldrene ikke skulle ha samvær. Begrunnelsen for dette var at retten mente det forelå kon-

Dette er Fosterhjemskontakts juridiske spalte der advokat Marianne Oftedahl tar opp barnevernfaglige spørsmål. Marianne Oftedahl er ansatt i Norsk Fosterhjemforening som advokat og faglig ansvarlig.

Marianne Oftedahl

ghetsdomstolen

Menneskerettighetsdomstolen. Foto: FRANCOIS LENOIR / Scanpix

kret og reell fare for at noen i mors familie ville bortføre barnet. Foreldrenes anke over tingrettens dom ble forkastet etter runder i lagmannsretten og Høyesterett.

EMD vurderte om lagmannsrettens siste avgjørelse om å nekte mor samvær med datteren var et brudd på hennes rett til familieliv etter EMK artikkel 8. EMD anså en rekke momenter som riktig vektlagt av domstolen. Imidlertid ble det påpekt at det er et grunnleggende utgangspunkt at alle barnevernsvedtak skal anses som midlertidige tiltak, som skal avsluttes så snart forholdene tillater det. Videre har staten en positiv plikt til å iverksette tiltak for å gjenforene familien så snart som mulig.

EMD fremhevet at den norske rettsavgjørelsen medførte en fare for at datteren helt ville miste kontakten med sin mor, og var kritisk til at den ikke eksplisitt nevnte at mor og barn ikke hadde sett hverandre på tre år. Lagmannsrettens vurdering fremsto heller ikke innrettet på å gjenforene mor og barn eller å legge til rette for dette. EMD mente derfor det var en risiko for at barnet helt ville miste kontakten med sin mor. Det følger av EMDs praksis at nasjonale domstoler også må vurdere de langsiktige konsekvensene av å skille et barn fra sine biologiske foreldre, og at dette ikke minst gjelder i tilfeller hvor

en slik adskillelse også kan føre til at barnet fremmedgjøres fra sin kulturelle identitet. I dette tilfellet hadde man ikke i tilstrekkelig grad i den konkrete avveiningen, vektlagt den negative langsiktige effekt av det å miste kontakt med mor. Den positive forpliktelsen til å få til familiegjenforening så snart det var rimelig og mulig, var heller ikke vektlagt, ifølge dommen.

Moren ble tilkjent 25.000 Euro i erstatning.

Sak "Strand Lobben and Others v Norway" – november 2017

Spørsmålet EMD tok stilling til var om det i en norsk barnevernssak var forenelig med konvensjonens artikkel 8 å tvangsadoptere et barn.

Resultat: EMD fant at Norge i den konkrete saken ikke hadde krenket artikkel 8. Det var imidlertid dissens 4-3. Saken behandles i domstolens storkammer 17. oktober 2018.

Bakgrunn: Saken gjaldt tvangsadopsjon av klagerens førstefødte sønn, født i 2008. Da gutten var en måned gammel ble han akutt plassert hos fosterforeldre på grunn av tvil om morens evne til å ta vare på barnet. Babyen hadde blant annet gått mye ned i vekt uten at moren lot til å ta det alvorlig. Morens omsorgsevne var vurdert på «mor og barn»-senter, og her ble

moren ansett å ikke ha de ferdigheter som trengtes for å kunne ivareta babyens behov og sårbarheter. Moren påklaget omsorgsovertagelsen i det norske rettssystemet, men vant ikke frem. Da gutten hadde bodd tre år hos fosterforeldrene, fattet fylkesnemnda vedtak hvor moren ble fratatt foreldreansvaret og samtykke til adopsjon ble gitt. Gutten ble deretter adoptert av fosterforeldrene. Det ble lagt vekt på at dette var til barnets beste. Etter forrige sak i det norske rettsvesenet forela klager saken for EMD og anførte at tvangsadopsjonen krenket rettigheter etter EMK art 8: respekt for privatliv og familieliv. Klager hadde etablert seg på nytt, fått et barn til og hadde støtte av sin nye familie.

Rettsens flertall fant at Norge ikke hadde krenket artikkel 8, men dommen ble avsagt med en dissens 4-3. Flertallet la vekt på barnets spesielle sårbarheter og at behov for trygghet og langsiktighet, tilsa forutsigbare rammer og dermed adgang til adopsjon. Det ble vektlagt at samværsituasjonene ikke hadde forløpt til barnets beste, og at de offentlige avgjørelsene truffet i saken, fremstod som rettferdige og betryggende. Man anså at det forelå slike ekstraordinære omstendigheter i saken som kunne gjøre en adopsjon berettiget. Mindretallet fant ikke at det forelå slike ekstraordinære omstendigheter i saken iht domstolens etablerte praksis, og at det å kutte alle bånd mellom mor og barn dermed var en krenkelse av retten til familieliv.

Det blir spennende å se hva som blir utfallet av storkammerets avgjørelse i saken.

Kilder:

Lovdata

Wikipedia

Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter sin hjemmeside

Case of Jansen v. Norway judgment 6 September 2018

Case Strand Lobben and others v. Norway judgment 20 November 2017

